

держави, що стала жертвою агресії. При цьому війна офіційно не оголошується ні агресором, ні жертвою і, отже, не визнається в повній мірі міжнародною спільнотою [3, с.14].

Такі комбіновані чи гібридні війни є недостатньо вивченими соціальними феноменами, тому важко визначити і спрогнозувати їх наслідки для суспільства. Вони можуть бути як позитивні, так і негативні, але вони підштовхують суспільство до змін та прискорюють соціокультурні трансформації.

Такі зміни можуть проявлятися у відмові від колишніх ідеологічних принципів (процеси декомунізації як спроба звільнення від символів тоталітарного минулого, активізація євроінтеграційних процесів, покращення ставлення до НАТО), у реформуванні органів влади та держпідприємств задля руйнування колишньої корупційної системи управління. Війна актуалізує і проблему соціокультурної ідентичності, адже в такі періоди відбувається зміна внутрішнього духовного, емоційного світу людини, ціннісних орієнтирів особистості, що знаходиться в кризових умовах.

В ситуації гібридної війни з'являються нові соціальні групи (внутрішньо переміщені особи, учасники АТО, добровольці) які також виступають чинниками соціокультурних змін, адже і саме формування цих груп і вирішення їхніх проблем – виклик для суспільства і держави.

Крім того, більшість сфер суспільного життя в Україні знаходиться в процесі реформування, що значно збільшує рівень невизначеності та нестабільності. Ці соціокультурні трансформації, як правило, носять системний характер, оскільки реформування і зміни в одній сфері ведуть до змін в інших, така динаміка спонукає людей частіше переглядати смисли і цінності, як наслідок – в суспільстві немає сталої, консолідованої позиції з більшості важливих питань. Така «розмитість» ідеологічна, ціннісна, ідентифікаційна, робить українське суспільство ще більш вразливим до інформаційних атак та політичних спекуляцій.

В таких умовах для українського суспільства є загроза того, що гібридна війна стане фактором дезорганізації, дестабілізації та аномії. Через фрагментацію соціокультурного простору можуть відбуватись процеси поляризації суспільних думок та цінностей.

Але, в той же час така ситуація дає нові можливості для розвитку, головною умовою тут є не конфронтація на основі відмінностей, а інтеграція, об'єднання, доповнення і консолідація. Соціокультурні цінності, що формуються під впливом нових соціальних умов, можуть стати тим підґрунтям яке дозволить українському суспільству подолати наслідки гібридної війни.

Список посилань

1. Магда Є.М. Гібридна війна: сутність і структура феномену / Є.М. Магда // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – № 4 (2014) [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220
2. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/012315_Gorbulyn.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwjMkJb3ttLLAhVmJJoKHZqMCK4QFggoMAM&sig2=kXBsXIAZ5_Qt6me280fIAg&usq=AFQjCNGscWdPE35lr4RUj84EQm1jQ-nT_A
3. Головаха Е.И. Украинское общество в условиях войны: Социальные и психологические последствия / Е.И. Головаха // Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914-2014: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 листопада 2014 р.). – К.: Політехніка, 2014. – С. 14-15.

Світлана Василівна Сидоренко

к.філос.н., старший викладач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ

ПРОБЛЕМИ СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що інститут сім'ї виконує найважливіші функції, серед яких: планування та народження дітей; соціалізації, забезпечення культурної безперервності суспільства, передачі новому поколінню суспільних норм і цінностей. Серед фундаментальних функцій необхідно відмітити функції: духовного взаєморозвитку членів

сім'ї, зміцнення дружніх основ шлюбного союзу; забезпечення реалізації стартових можливостей молодого покоління; організації раціонального дозвілля сім'ї та окремих її членів; рекреаційну, емоційну, соціальної підтримки тощо.

Аналіз тенденцій розвитку сучасної сім'ї як соціального інституту подається у працях І.Найя, І.Рейса, А.Жирара, У.Гуда, Т.Парсонса, Е.Гіденса, Е.Хаавно-Манніла, П.Бергера, У.Бека; дослідженню проблем та перспектив у сфері підтримки сімей з дітьми присвятили Іващенко Т.Ю., Чижова Л.С., Задюєнко Л.В., Терещенко Г.І., Постовий В.І. та ін. Проблематика сім'ї знаходиться у колі наукових досліджень Державного інституту проблем сім'ї і молоді, Українського інституту соціальних досліджень, Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Інституту проблем виховання НАПН та ін., в основі якого необхідність розробки стратегії побудови та формування теорії сімейно-шлюбних відносин. Р.Хілл та Д.Хансен проаналізували та класифікували етапи, присвячені вивченню інституту сім'ї: 1) інтеракціоністський, що спрямований на дослідження сімейних ролей, поведінку членів родини; 2) структурно-функціональний підхід, який визначає сім'ю як соціально-організовану систему з елементами соціальної адаптації; 3) у ситуаційному напрямі розглядається сім'я як соціальна ситуація, що детермінує функціонування різних її форм; 4) інституційний аналізує сім'ю в контексті культурної взаємодії; 5) в еволюційному існує спроба узагальнити наукові дослідження та виявити цінності, соціальні ролі, зразки поведінки малих груп тощо.

Дослідження сім'ї як соціального інституту пройшло в своєму історичному та науковому розвитку декілька етапів: 1) накопичення та формування наукових знань про сім'ю (XIX ст.); 2) класифікації сімейно-шлюбних відносин та спроби аналізу групових ролей, аналізу теоретичної бази попередніх етапів (XX ст.); 3) трансформації інституту сім'ї в умовах глобалізаційного розвитку сучасного суспільства.

Сучасний світ переживає процеси глобалізації, які запроваджують нові сценарії розвитку економіки, політики, культури. Глобалізацію слід розглядати як процес інтеграції різних культур в єдину ринкову логіку. З одного боку, глобалізація гомогенізує життя, відбуваються процеси взаємопроникнення та обміну на регіональному, локальному на глобальному рівнях, поширюється інноваційність та креативність у сучасному розвитку. З іншого боку, вона є випробуванням для національних держав, локальних культур, ідентичностей, змінюється інститут сім'ї, спеціалізація у шлюбі, члени родини стають рівноправними, розподіл ролей симетричним. На думку У. Бека, п'ять умов вплинули на це. По-перше, збільшення очікуваної тривалості життя, стався зсув у біографічній структурі протяжності життєвих фаз. По-друге, процеси модернізації реструктурували і домашню працю. З одного боку, відбувається соціальна ізоляція домашньої праці, а з іншого, процеси технічної раціоналізації вторгаються в її кордони, полегшуючи жіночу працю у сім'ї. По-третє, з розвитком медицини жінки можуть регулювати дітонародження. По-четверте, зростання чисельності розлучень говорить про нестійкість шлюбного та сімейного добробуту. По-п'яте, зрівняння шансів на освіту з чоловіками віддзеркалює професійну мотивацію жінок. Все це, на думку автора, вказує ступінь змін у сучасній свідомості жінок [1, с. 166-169].

Українська сім'я - толерантна, миролюбна, дітолюбна, працелюбна й духовно багата, щира й сердечна, співчутлива до чужої біди, здатна творити добро, уважна до дітей, головним чином дітоцентрична й кордоцентрична – часто стає егоїстичною, черстою, байдужою, агресивною, як до власних, так і до чужих дітей. У багатьох сім'ях з'явилися ознаки її деградації та десоціалізації, бездуховності, жорстокості, етнічної забудькуватості [5; с. 74]. На думку К.Рашковської, глибина людського страждання у багатьох випадках обумовлена внутрішньою невпорядкованістю, що сприймається та «вбирається» людиною саме у сім'ї. Сімейні негаразди є відображенням неблагополуччя суспільства [6, с. 31]. У Конвенції з прав дитини говориться «дитині для повного та гармонійного розвитку її особистості необхідно рости у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння» [3]. Сім'я культивує і виховує гармонійні відносини. Красу відносин породжує лише обмін красивими вчинками, тому краса відносин – це екзистенційна комунікація, наповнена моральною красою - відповідальністю, турботою, толерантністю [4, с.16]. В умовах сучасного збройного конфлікту на Донбасі було проведено експрес-оцінювання соціально-психологічного стану дітей у

Донецькій області, здійснене ЮНІСЕФ. Було виявлено підвищений рівень стресу приблизно у чверті дітей віком 3-6 років, у кожній шостій дитині віком 7-12 років та чверті дітей віком 13-18 років. Причиною є пережитий досвід. Діти відчували страх, злість, сум, мали проблеми зі сном або увагою протягом кількох днів або ж тижнів після того, як стали свідками негативних дій [7, с. 25]. За час проведення АТО загинуло 68 дітей, 152 поранено [2]. В даному контексті великого значення в умовах сучасної України набуває завдання створення Національної стратегії захисту та допомоги сім'ям та дітям, що перебувають в зонах військових конфліктів. Стратегія повинна включати створення: 1) ефективної системи охорони дитинства; 2) умов для розвитку та виховання дітей в сім'ях або в умовах, максимально наближених до сімейних; 3) умов для недопущення безпосередньої участі дітей у збройних конфліктах, здійснення усіх можливих заходів щодо забезпечення захисту прав дітей, які перебувають в зоні проведення АТО. Сучасний світ випробовує інститут сім'ї на міцність, її життя та фертильність обумовлена низкою соціально-економічних причин. Їх вирішення вимагає суттєвих змін у системі перерозподілу доходів, підвищенні якості життя, показників зайнятості, забезпечення житлом молодих сімей. Українська родина понад усе повинна впливати на державну політику в області економіки, фінансів й матеріально-виробничого простору. Сімейне виховання дитини – це той першорядний від фізичного небуття до соціального сенсу буття, в якому дитина засвоює національні, суспільні цінності, духовну культуру, гартує волю та накопичує життєву енергію та є активним громадянином своєї країни.

Список посилань

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну/ Бек У.- М: Прогресс-Традиция, 2000. – 384с.
2. Власти подсчитали погибших детей за время АТО // режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/3756961-vlasty-podschytyaly-pohybshykh-detei-za-vremia-ato>
3. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року): режим доступа http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз)/ Крилова С. - Ніжин, 2011 – 339с.
5. Постовий В.Г. Філософія сучасної української сім'ї // Педагогіка і психологія. – 2008 - №3-4. – С.71-87.
6. Рашковская Е.Б. Феномен семьи (междисциплинарные заметки) // Вопросы философии. – 2010 - №10. – С.27-37.
7. Сім'я і діти у період конфлікту в суспільстві. Круглий стіл для батьків учнів 5-9 класів // Соціальна педагогіка. - 2015- №11. – С. 6-10
8. Соціологія: Підручник // В.М.Пічі. - Львів: «Новий Світ-2000», 2010. – 296 с.

Наталья Валериевна Спица

к.филос.н., доцент,

доцент кафедры общественных дисциплин ЗГМУ

ПРОБЛЕМА ТОРМОЖЕНИЯ АГРЕССИИ: ТЕХНО-ГУМАНИТАРНЫЙ БАЛАНС

Вопрос о мирной жизни и отсутствии насилия для Украины стал в последние годы особенно актуальным. Каждый день новостные ленты Интернета и сюжеты на телевидении посвящают нас в ужасы военного конфликта на Востоке страны и констатируют количество жертв среди мирного населения и военных. Очевидно, что проблема насилия и агрессии занимает умы и требует к себе максимум внимания. Как объяснить причины столь длительной агрессии между хорошо знакомыми людьми и родственными культурами, как правильно поставить диагноз для того, что бы назначить лечение? Как сформировать уверенность, что в скором времени проблема разрешиться и что сделать для этого? Данная статья не предполагает исследование социально-экономических и историко-политических причинно-следственных связей и закономерностей конфликта на Востоке Украины. Мы предлагаем остановиться на исследовании антропологического и психологического контекста, а именно – склонности человека к агрессии и возможности ее погашения или смягчения.